

РЕЦЕНЗИЯ

От Доц. Д-р Георги Панов, д.м.н

Медицински факултет, Тракийски университет, гр. Стара Загора
Психиатрична клиника, Университетска Болница „Проф д-р Стоян
Киркович“ гр. Стара Загора

Външен член на научното жури за защита на дисертация на базата на заповед № Р-109-217/25.05.22г. на Ректора на Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна

Тема на дисертационния труд: “Приложение на скринингова методика при изследването на пациенти, употребяващи алкохол в клинична популация“ за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1 Медицина на Светла Милчева Борисова, зачислена в докторантура по научна специалност „Психиатрия“.

Научен ръководител: Проф. Д-р Христо Кожухаров, д.м.

Тази рецензия е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет“ Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – Варна за присъждане на ОНС “Доктор“.

Кратко представяне на кандидата: д-р Светла Милчева Борисова е завършила медицина през 2002 г. и е работила като личен лекар след завършването. През 2008 г. започва работа като ординатор във Втора психиатрична клиника на МБАЛ“ Св. Марина“ – Варна и след специализация работи като психиатър в същата клиника на МБАЛ“ Св. Марина“ – Варна. Участвала е в различни обучения, вкл. програма за обучение за лечение и

превенция на зависимости в САЩ. От 2019 г. преподава като асистент на англоезични студенти към Катедрата по психиатрия и медицинска психология към Медицински университет – Варна. Участвала е в проучвания и проекти на Катедрата по психиатрия и медицинска психология към Медицински университет - Варна свързани със зависимости и алкохолна зависимост.

По отношение на значимостта на темата, дисертацията се фокусира върху критичния проблем на алкохолната употреба и по-специално – на скрининга на разстройства, свързани с употреба на алкохол чрез въпросник, наречен Тест за идентификация на разстройства, свързани с употреба на алкохол (AUDIT). Тестът е създаден за скрининг за свързани с употреба на алкохол разстройства и така идентифицира индивиди с рискова, вредна употреба на алкохол и зависимост. Ето защо, скрининговият процес е основен с цел превенция на бъдещо влошаване на състоянието и усложнения. По този начин, дисертацията засилва вниманието не само към проблема алкохолна употреба, но също и към нуждата от оценка на алкохолната употреба и скрининг за разстройства, свързани с употреба на алкохол, което е съществено за провеждане на превенция в светлината на съществуващите понастоящем демографски тенденции в България. Българската версия на въпросника е налична в страната и се използва от специалисти без предварително да са установени психометричните му характеристики. Със специфичната цел да се валидизира горепосоченият въпросник, дисертацията е актуална не само в теоретичен, но също и в практически аспект. Валидизацията на скриниращ въпросник е критична стъпка преди употреба в практиката и потвърждава стойността на инструмента.

Структурата на дисертацията е съобразно изискванията и включва 166 страници с 29 фигури, 45 таблици и 4 приложения. Съдържа литературен

обзор, методология, резултати, дискусия, заключения и приноси. Цитираните източници за 156, от които 16 са на български език и 140 са на английски.

Абстрактът съдържа 46 страници, 19 таблици и 12 фигури и отразява коректно дисертацията, представяйки най-важните елементи от дизайна и резултатите, като включва също така изводи и приноси.

Литературният обзор съдържа 45 страници на различните аспекти на алкохолна консумация, включително концепцията за стандартно питие, спектър и модели на употреба на алкохол. Развитието на разстройството на мозъка в смисъл на промяна от употреба на алкохол към зависимост е разгледано в детайлни мозъчни механизми включващи системите на възнаграждението, екзекутивните функции, системите на мотивацията и паметта. Специално внимание е отделено на тревожността и влиянието и върху употребата на алкохол в светлината на COVID пандемия. Епидемиологичните аспекти свързани с употреба на алкохол са разгледани като алкохолна консумация, настоящи тенденции на демографски параметри и разпространение на разстройствата, свързани с употреба на алкохол. Последните две част на литературния обзор са посветени на въпросника AUDIT и значимостта на скрининга за бъдещи превантивни стратегии като ранна интервенция. Детайлно е описан процесът на създаване на въпросника и участието на България в този процес.

В частта Методология са описани целта и задачите на изследването. Целта е валидизиране на методиката AUDIT за идентификация на случаи на рискова, вредна употреба на алкохол и зависимост и дефинирана по този начин е много специфична. Задачите са точно дефинирани – да се идентифицира факторната структура на скрининговия инструмент AUDIT за българската популация; да се извършат анализ на външната и вътрешната валидност на въпросника и допълнителни анализи за доказване на скрининговата стойност

на въпросника в сравнение с други въпросници за скрининг за алкохолна вредна употреба/зависимост. Има 4 хипотези - за трифакторна структура на въпросника, връзки между въпросника и други скринингови методики, висока вътрешна консистентност на въпросника и висока сензитивност на въпросника. В проучването са включени 161 лица на възраст 18-75 г. и две групи са формирани – група на лица с вредна употреба на алкохол/зависимост и контролна група от здрави доброволци. Групата на лица с вредна употреба на алкохол/зависимост е формирана от пациенти изписани от университетската болница „Св. Марина“ – Варна на базата на включващи/изключващи критерии и рандомизация. Те са включени в проучването на два етапа с 12 месеца между първи и втори етап. Контролната група се състои от 128 здрави доброволци, включени отново съобразно включващи/ изключващи критерии и рандомизация. Методите за събиране на информация включват самооценъчните въпросници AUDIT, CAGE, въпросник на Спилбъргър за тревожност. Методите за анализ на данните включват описателна статистика, корелационни анализи, тестване на вътрешната консистентност на методиката с алфа на Кронбах, експлораторен факторен анализ, идентификация на факторната структура на въпросника AUDIT, анализ на сензитивност и специфичност на методиката чрез ROC крива.

Резултатите обхващат 55 страници. Показано е разпределението по възраст и пол за двете групи. За да се избегне влиянието на COVID пандемията демографките данни на участниците от групата с вредна употреба на алкохол/зависимост в проучването са сравнени не само с показателите на лицата от контролната група, но и с демографските данни на по-голяма група пациенти, хоспитализирани в същата болница за 2019 г. Разпределението по възраст и пол е сравнено между различните групи и са показани таблици на

честотата и хистограми. Резултатите от скрининговите въпросници са анализирани и показани отново под формата на таблици на честотата и хистограми. Разпределението според резултат от теста AUDIT е разгледано и сравнено между двете групи. Групата с вредна употреба на алкохол/зависимост показва по-високи резултати от теста AUDIT в сравнение със здравите контроли. Тревожността е идентифицирана като ситуативна и личностна черта и резултатите показват по-високи стойности в групата с вредна употреба на алкохол/зависимост. Извършените анализи за вътрешна консистентност показват висока надеждност на скрининговите въпросници вкл. въпросника AUDIT, неговата кратка версия AUDIT-C и CAGE, както и скалите за тревожност. Корелационните анализи показват значими корелации между тревожността като ситуативна и личностна черта, между обикновената и кратката версии на въпросника AUDIT и между двата скринингови въпросници AUDIT и CAGE – в групата с вредна употреба на алкохол/зависимост и в контролната група. Висока тест-ретест надеждност на използваните инструменти е намерена след 12 месеца при 22 пациенти от групата с вредна употреба на алкохол/зависимост. Най-важната част от секцията резултати е посветена на факторния анализ като всички условия за провеждането му са проверени и трифакторния модел на българската версия на скалата е потвърден. Трите фактора са консумация, рискова/вредна употреба и зависимост. Показани са ROC криви за всеки първите три въпроса на въпросника AUDIT с висока сензитивност и високи стойности на параметрите на зоната под кривата (AUC).

Частта обсъждане обхваща 16 страници с анализирани на всички получени резултати. Подчертани са демографските данни с по-широко засягане на мъжкия пол и активната възраст за вредната употреба на алкохол и зависимост. Анализирани са сравнимостта между въпросниците AUDIT и

CAGE със сходни пропорции на позитивни резултати от скрининг с двата въпросника. Високата сензитивност и високите стойности на площта под кривата (AUC) са анализирани и доказват взаимозаменяемостта на двете версии на въпросника (с 10 въпроса и кратка версия).

Секциите изводи и приноси обобщават резултатите на проучването, извършените анализи и обсъждане. Представени са 10 извода и 3 приноса не само в теоретичен план, но и в практически – приложение в медицинската практика.

Оценка на предадените материали: д-р Борисова е била съавтор за учебници и помагала за сестри и студенти по медицина. Приложила е 3 публикации, включително в списания с импакт-фактор. В една от публикациите тя е единствен автор, което отговаря на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет – Варна за присъждане на ОНС “Доктор“.

В заключение дисертацията на д-р Борисова озаглавена „Приложение на скринингова методика при изследването на пациенти, употребяващи алкохол в клинична популация“ е актуална и без съмнение има теоретични и практически приноси. Психометричните характеристики на българската версия на въпросника AUDIT са идентифицирани и показват висока вътрешна консистентност и висока сензитивност. Регистрира се висока степен на свързаност между различни средства за скрининг на разстройства, свързани с употреба на алкохол като въпросниците AUDIT и CAGE. Трифакторният модел на българската версия на скалата AUDIT е потвърден и доказва скрининговата стойност на инструмента.

Смятам, че работата напълно покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилника за

неговото прилагане, както и изискванията на правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна за присъждане на ОНС „Доктор“. Убедено давам своята положителна оценка на дисертация на д-р Светла Борисова. Препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждането на ОНС „Доктор“ на Д-р Светла Милчева Борисова в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1 Медицина, научна специалност „Психиатрия“.

Дата: 04.07.22

Рецензент:

Доц. Д-р Георги Панов, д.м.н